

Dites i refranys de Sant Joan

Les festes de Sant Joan tenen lloc al voltant del solstici d'estiu (el 21 de juny), i especialment la nit del 23 al 24 de juny (la revetlla de Sant Joan). Tenen un origen ancestral relacionat amb el foc i l'exaltació de la vida i de l'amor.

La cerimònia principal i més generalitzada de la nit de Sant Joan són els focs o fogueres. Es creu que el cristianisme va "adoptar" la festa vinculant aquests focs amb el record del naixement del sant, ja que diuen que la Mare de Déu i la seva cosina havien pactat que, quan aquesta estigués a punt de parir, faria encendre una gran foguera dalt una muntanya perquè, en veure-la, la Mare de Déu s'afanyés a anar a assistir-la.

Sant Joan és una de les festes més arrelades als Països Catalans, i això es reflecteix no només en la cultura popular, sinó també en el refranyer de la nostra llengua. En aquesta nota de llengua us oferim un tastet d'aquesta riquesa lingüística.

Aquests són dies d'intensa activitat al camp, sobretot antigament quan se segava a mà, i molts refranys hi fan referència. També reflecteixen l'impacte que tenia la meteorologia sobre les collites.

- *A Sant Joan, les garbes al camp; a Sant Pere, les garbes a les eres*
- *Abans de Sant Joan, pluja beneïda; després de Sant Joan, pluja maleïda*
- *Aigua de (o per) Sant Joan, cap guany i molta fam*
- *Aigua per Sant Joan, celler buit i molta fam*
- *L'ordi, si per Sant Jordi és espigat, per Sant Joan és madurat*
- *La llaurada de Sant Joan, molts la saben i pocs la fan*
- *La pluja de Sant Joan podreix la fruita al camp*
- *Per Pasqua Granada, l'espiga daurada; per Sant Joan, segada, i per Sant Pere, a l'era*
- *Per Sant Joan el blat al camp, i, si va bé, per Sant Jaume al graner*

vectorcreator73 / shutterstock.com

També hi ha molts refranys referits al curs de l'any i al pas de les estacions. Un petit subgrup preveu diferents auguris segons que Sant Joan s'escaigui en un dia o en un altre de la setmana (tret del dissabte, no sabem per què!).

- *De Nadal a Sant Joan, mig any cabal*
- *De Nadal i de Sant Joan, només n'hi ha un cada any*
- *De Sant Joan a Sant Pere, la setmana fesolera*
- *Ni calor fins Sant Joan, ni fred fins Nadal*
- *Passat Sant Joan, un jorn és un any*
- *Sant Joan en dilluns, ventura a munts*
- *Sant Joan en dimarts, mala ventura a grapats*
- *Sant Joan en dimecres, només dura un vespre*
- *Sant Joan en dijous, les pedres es tornen ous*
- *Sant Joan en divendres, collita de cendres*
- *Sant Joan en diumenge, qui no compra pa no en menja*

Un altre grup nombrós de dites i refranys fan referència a costums, creences i aspectes relacionats amb la salut.

- *Bany de Sant Joan, salut per tot l'any*
- *El bon menestral, conill per Sant Joan i pollastre per Nadal*
- *El conill per Sant Joan, la perdiu per Nadal*
- *Floroncos per Sant Joan, salut per tot l'any*
- *Fred per Nadal i calor per Sant Joan, salut per tot l'any*
- *Les herbes de Sant Joan tenen virtut tot l'any*
- *Per bé o per mal, no et treguis la roba fins per Sant Joan*
- *Per Nadal al joc, per Sant Joan al foc*
- *Per Sant Joan al joc, per Nadal al foc*
- *Per Sant Joan, el cava a la nevera i les penes a la foguera*
- *Pluja de Sant Joan dura tot l'any*
- *Poll de gener, per Sant Joan canta al galliner*
- *Qui de la muntanya es vol enamorar, per Sant Joan hi ha d'anar*
- *Qui encén foc per Sant Joan, no es crema en tot l'any*

Finalment, hi ha tot un seguit de dites que tenen sant Joan com a protagonista i d'altres que tenen una interpretació que avui dia costa una mica de captar.

- *Comptar amb la «o» de sant Joan*: no tenir cap diner, no tenir res amb què comptar.
- *Com sant Joan i la carabasseta*: dit de dues persones que van plegades i tenen estatures molt diferents.

- *Entre Sant Joan i Sant Pere, bona merda que t'ofegue*: es diu perquè la fruita verda és indigesta.
- *Febres de Sant Joan, salut per tot l'any*: per aquest temps, per efecte de la calor, l'organisme experimenta alteracions que a vegades donen lloc a reaccions precursors de benestar i de normalitat la resta de l'estiu, com també per a la hivernada.
- *Fins que sant Joan abaixi el dit*: equival a mai. La iconografia popular ens el presenta sota la forma d'un infant cobert només amb una pell de moltó assenyalant amb un dit el cel. Com en les estampes i els gravats on figura el sant en aquesta actitud, mai la imatge no deixarà d'assenyalar el cel.
- *Li diré que Sant Joan és a l'estiu*: vol dir que li donaré una sorpresa desagradable.
- *Pagant, sant Pere canta i sant Joan fa esclòps*: amb diners ho pots aconseguir quasi tot.
- *Quan sant Joan fa de pastor, no t'allunyis gaire, pescador*: fer de pastor, aquí, vol dir quan amenaça pluja.
- *Qui es vol fer ric per Nadal, el pengen per Sant Joan*: per una banda, és un avís cap als usurers de temps ençà o cap a qualsevol altra persona que volgués aprofitar-se en excés econòmicament durant les festes de Nadal, època de bones intencions. Però també vol dir, en un sentit més metafòric, que s'ha d'evitar voler fer-se ric de la nit al dia perquè, a la llarga, les fal·leres sempre comporten conseqüències molt negatives.
- *Si de llana de Sant Joan fas ton tricot, no et caldrà capot*: la llana tosa en aquest temps és la més espessa, la que escalfa millor i la que s'arna menys fàcilment.

Fonts:

ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1926-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll.

PÀMIES I RIUDOR, Víctor. *Paremiologia catalana comparada digital* [en línia].